

جنوبی آذربایجانین ملی مبارز شاعری:

بولود قارچورلو

(بق.سهند)

1926_1978

بولود قارچورلو (سهند)

دوقتور م.ع.فرزانه

اشاره:

«سهند» جنوبی آذربایجان اوچون تکجه شاعر دئیل دیر. «سهند» شاعر اولدوغوندا علاوه (و حتی اوندان اؤنجه) جنوبی آذربایجان تاریخی نین 30 ایل سورهن قارائلیق گئجهسی نین ایشیقلی اولدوزوایدی. بو ایل لرده «سهند» بیر ملتین اعتراض سسی اولدو. جنوبی آذربایجان تاریخی یازیلارکن شاهرژیمی نین دهشت کؤلگهسی آلتیندا قالان بو 30 ایل ده «سهند» سسیین بوغولماز اولدوغونو اونونقامتی نین بوکولمه دی بی نی گؤرمه یه بیلمز. کئچن ایل، دسامبرین بیریندن بشینه قدر، باکی دا، دونیافولکلور و اینجیلری آراسیندا پارلاق یئر توتان دده قورقود اوسونون 1300 ایلیگی مناسبتله تشکیل اولموش بین الخلق کنفرانس دا گونئی آذربایجان ادیب و تدقیقاتچیس، دوکتور م.ع.فرزانه نین "زمانه میزین قورقودو: ب.ق.سهندبولود قره چورلو" عنوانلی معروضه سی اولموشدور. بیز، اوخوجولاریمیزا بولود قره چورلو سهندین کیملیگی، یارادیجی لیغینی، دونیاگؤروش لری و شعر باجاریغی باره ده معلومات وئرمگی جناب م.ع.فرزانه دن ایسته دیک. ادیب بواسته گیمیزه جواب اولاراق، بولود قارا چورلونون شعر لری مجموعه سینه یازدیغی "باش سؤزو" گؤندر میشدیر. بیز، متتدارلیقلا بو "باش سؤزو" ایلک دفعه تریبون دا نشر ائدیریک. «سهند» حاقیندا ده ییلن یازیلیمیش بو مقاله نین مؤلفی نین دوکتور م.ع.فرزانه نین اولدوغو، بو اثرین اعتباری نی قات قات آرتیریر؛ چونکی مؤلف اؤزو «سهند»ین سیرداشی و قلم داشی اولدوغو کیمی همین ایل لرده آذربایجانین اعتراض و دایانیشما (مقاومت) ادبیاتی نین قاباقجیل و فعال سیمالاریندان بیر ی اولموش دور. اوخوجولاریمیزی بو مقاله یه دیل اسلوبو باخیمیندان آرتیق دقت ائتمه یه جلب ائدیریک. بیر عؤمور جنوبی آذربایجان دیل و ادبیاتی اوزره علمی تدقیقی ایشلر آپارمیش قلمین اثری، اویدورما دیل شیوه لری نین اوردا بورد ارایا چیخدیغی بیر واخت لاردا، بؤیوک پداقوژیک اهمیته مالک دیر.

20-جی عصر، جنوبی آذربایجان ملی مبارز شعری سماسیندا پارلایان سؤنمز اولدوزلاردان بیرری وبلکه ده بیرنجیسی ساییلان بولود قاراچورلو (ب.ق.سهند)، مشدمطلب اوغلو، 1926-نجی ایلده مراغادا بیر ایشچی عائله سینده دوغولموشدور. دوغما ائل سجیه لری و قورالاری ایله ایلگیله نن آتاو آنا اؤز کؤرپه لرینه «بولود» آدینی سئچدیلر. اونلار بو آدی سئچمکده کیم بیلیر بلکه آذربایجانین جوشغون و بولودلاری شیمشک چاخان طبیعتینی و بلکه ده خیرداجا بولودون بیرگون یاغمورلوبولود اولوب، آذربایجان شعر گلشنینی سورایب گول لندیردیگی اوچون اونا وئرمیشلر دیر.

بولود قارا چورلو، رضاخان استبدادی نین ان قورخونج ایللرینده، یعنی آذربایجان خلقی نین ملی ممدنی وارلیغی تاپدالاناندیغی و لاغا قویدوغو ایللرده دوغولوب، بویاباشا چاتدی. او درس اوخوماق اوچون گئتدیگی مدرسه ده اؤز آنا دیلینده اوخویوب یازماق و حتی دانشماغا حقلی اولماسا بئله، یارادیجیلیغا باشلادیغی گوندن شعر و منظومه سی نین اساس حیصه سیننی آنا دیلینده یازماغا باشلادی و عؤمرونون سونوناقدرده بو دؤزولمز شرایطه باخمایاراق اؤز وارلیغی، دیلی، تاریخی، مدنییتی یولوندا یورولمادان و یئنیلمه دن جار چکیب قلم چالیدی.

بولود یئنی یئتمه یاشلاریندا، یاشایشین آغیر اولدوغوندان اورتا مکتبی بیتیرمه دن عائله یه یاردیم ائتمک مقصدیله ایشه قوشولدو. 1940-نجی ایلده ایرانین متفق دولتلر قوشونلاری طربیندن اشغال ائدیلمه سی و رضاخان استبدادی نین موقتی دئوریلمه سی، آذربایجان دا ملی دموکراتیک حرکتلره یول آچدی. جوان بولوددا بیر چوخلاری کیمی بو حرکتلره قوشولدو. اونون ایلک شعر نمونه لری 1945-ده تبریزده بوراخیلان «شاعر لر مجلسی» آنتولوژی سینده بوراخیلدی. بو شعرلرده سسله نن:

تاریخلر بویونجا ای بؤیوک وطن یاغیا، دشمنه آیلمه دین سن
بوگون طبیعت ده ن الهام آلدیم من کئچدی سحر وقتی بو سؤز اوره کده ن
انسانا روح وئره ن دیلینه آلفیش

بو ایللرده، جنوبی آذربایجان دا قورولان ملی حکومت، سیاسی و استراتژیک جهتن شورالار اتفاقی طرفیندن هاوالاندیریلسادا، یاراتدیغی بیر ایلیک رفورملاردا آذربایجان خلقی نین بیر چوخ ملی دموکراتیک ایستکلرینی عمله کئچیرمگه موفق اولدو. بیر ایلدن اوزون چکمه یین بو حرکت، دونیاسیاستینی اؤز آرشینلاری ایله اولچوب بیچنلرین آیاغی آلتیندا قوربان کسیددی. لکن قانا بویانمیش آذربایجان داکؤزه رهن اوچاق سؤنمه دی. بو آغیر ایللرده بولوددا بیر چوخلاری کیمی، ملی اجتماعی فعالیتلر نتیجه سینده ایکی دؤنه توتولوب محکمه یه وئریلیر. زندان شرایطی و دیدرگینلیک اون داگونو گوندن ملی شعورون داها دا جانلانا سسینا سبب اولور. او 1953-1951 ایللرینده زندان دا ایکی بؤیوک منظومه؛ بیرسی «آراز» و اویبرسی «خاطره» نی یازدی. بو منظومه لرده او اورک آغریسی ایله آرزولارین هئچه چیخدیغیندان خلقین آجینا جاقلی و دؤزولمز حیاتیندان، آذربایجاندا حاکم کسپلمیش دره بگلیک و

اۇزباشيناليقلاردان، يوردون تاريخين شوم طالعى نتيجه سينده ايکيه بؤلوندوگوندن، بير خلقيين اوز آنا ديلينده يازيب اوخوماق اوچون بلالارا توش اولماسيندان سۇز آچميشدير.

شاعر "آراز" منظومه سيني بو سۇزايله باشليير:

من آرازين آديلان	چوخ زاماندير تانيشام
ان كيچيك ياشلاريمدان	اونو روانلاميشام.
قوجا بابام نه واخت کن	بوغازيم آغريياردى
«آراز كئچميشه م» دئيه	بوغازيمي سيغاردى.
سوروشايديم: آى بابا	آراز نه دير كئچميشه ن؟
نه كيمي شئيدير اوكى	سويوندان دا اچميشه ن؟
سؤاليمدان بابامين	ياشالاردى گؤزلىرى
اوزونون چيىنلرينده	گيزله نردى كدرى.
اوزومه مأيوس، مأيوس	باخيىب دئمزدى بير سۇز،
گوررديم آنجاق اولوب	اونون توكلرى بيزبيز
سونرادا قارداشيمين	آدين قويدولار آراز،
لكن، اوندادا منه	آيدينلاشمادى، بو راز
آنجاق آراز بئشيكده	ياتيب بيرغانان زامان
بو سۇزلىرى دينلرديم	آنامين لايلاسيندان.
«آرازي آيىرديلار،	قوم ايلن دويوردولار،
من سندن آيىريلمازديم	،ظولمونن آيىرديلار».

و "خاطره" ده تانميش و ظولم اودونا يانميش يوردو بئله تصوير انديير:

گزيرم چؤللىرى، كورا يوللارى،	كولك پيچيلدادير قورو كوللارى
قارشىما چيخيري بير سورو داوار	بوتون سورگوله مير، كئچى قويونلار.
بيربيري نه كئچميش قابيرغالارى	دوز تك يالايىرلار بوش قايالارى
اون ايكي ياشيندا كيچيك بير چوبان	چيگنندن آسيلي بوش داغار جيقدان
ساكت دا يانميشدير، نه سمير نه سس	گاهدان بير چكيردى دريندن نفس
اوزونده غصه دن گيزلى بير ايزوار	معصوم باخيشيندا بير دنيا سۇز وار.
انتظار گؤزلىرى يولدا قالميشدير،	بيلمم تونگيني هاردا سالميشدير.
گورونور چوخنداندير نغمه چالمايىر،	داغلار اداشلارا هاراي سالمايىر.

اونوندا روحونو اؤلدورموش ستم اونوندا گؤزلرين توتوموش کدرغم
اونوندا قلب ائوين ظلم آلی ييخميش بوتون نغمه لری يادينان چيخميش

سهندين 1953نجی ایلده مسلک داشلاری ایله زندان دان بوراخيلماسی ایران دا باشقا بير فاجعه نين باش
وئرمه سی ایله قارشيلانير. بو فاجعه، همين ایل ایران دا دکتر محمد مصدقین باشچیلیغی ایله یارانان
ملی ضدامپریالیست حرکاتین قاباغین آماق اوچون آمریکا، انگلیس و ایران درباری نین ال بیرلیگی ایله یارانان
ضد ملی و ضد دمکراتیک کودتادان عبارت ایدی. بو کودتا ایراندا و خصوصيله آذربایجاندا ملی اجتماعی سیخینتی نی
قات قات آرتیریر و نفسلری سینهلرده قاپساییر.

بو ایللرده سهند بیر سورگون کیمی یاخین دوستو و امکدashi م.ع. فرزانه ایله تهران دابیرگه یاشاییر. او امکدashi نین
گوستریش ایله آذربایجان فولکلورو و خصوصيله اونون ابدی شاه اثری ساییلان «دده قورقود بویالاری» ایله الفت تاپیر.
گوندن گونه آرتان بو الفت، بو آیلازدا گونئی آذربایجان شعرینده بیر معجزه کیمی اورتایا چیخان بؤیوک سؤز
اوستادی محمد حسین شهریارین «حیدر بابایه سلام» منظومه سی بیرداها سهندی روحلاندیریر و داها دوغروسو اونا
بیر یئنی الهام منبعی اولور.

سهند، دده قورقود بویالارین نظمه چکمه گه باشلاییر. او اثرین سؤز قورولوشونا و داستانلارین آنلامینا باغلی قالماقلا
هر داستانا بیر باشلانیش و بیر قورتاریش قوشور و بو باشلانیش و قورتاریشلاردا شاعر اوز ملی تاریخی
دیغولارینی، اجتماعی فلسفی گؤروشلرینی قلمه آلیر، سویله نیب حاضیرلانان بویالار بیربیر اوسته گلینجه اونلارین
چاپ اولوب یا ییللماسی فکری اورتایا چیخیر. لکن بو فکری اوگونکو آغیر شرایطده عمله کئچیرمک چوخدا آسان
دگیلدی. هئچ بیر چاپخانا اثرین تورکجه اولدوغو اوچون چاپینا بویون قویمور. چوخ اونا بونا باش ووراندان سونرا
بیر چاپخانه، کتاب گئجه ایله دوزولیب، اوستونده دوزلش آپاریلماق و گئجه ایله ده چاپ اولوب چاپخانادان
آپاریلماق شرطی ایله، بو ایشی بونونا آلیر.

اثرین بیرینجی جلدی اونون اوستونده چاپ تاریخی قید اولمادان میدانا چیخیر. شاعرین امکدashi م.ع. فرزانه اثره
یازدیغی باش سؤزه اونا بئله قیمتلندیرمیشدیر.

«بؤیوک شعر قدرتینه و توکنمز سؤز باجاریقینا مالک اولان شاعر، بو ایشی اولدوقجا باجاریق و هنرله یئرینه
یئتمیش، اوخوجونون ذوق و احساسینی اوخشیایار اونا هیجانلار، کدر و سئونجلر دوغوران بدیعی و اجتماعی بیر
اثر میدانا چیخارمیشدیر.

شاعر داستانلارین عمومی سؤز قورولوشونا و اونا اولان اسلوب و سؤز خصوصیتلرینه وفادار قالماقلا برابر یئری
گلدیکجه خیال یئلکنی نی آچمیش و انسان ذکاسی نین افق سیز دریاسینا یول تاپمیشدیر... شاعر داستانلارین
مضمونوندا یئر سالان دوغولاری داها دولغون و داها حقیقی شکیلده دوغورولتماق و اونلاری درین اجتماعی فلسفی

گۆروشلیله او یغونلاشدیرماق اوچون منظومه-نین اولینه بیر باشلانیش (پرولوق) و سونونا بیر قورتاریش (اپیلوق) آرتیرمیشدیر. بو آرتیرمالار منظومه-لری بدیعی و فکری جهتدن قات-قات زنگین-لشدیرمیش و انسان خیالی-نین حیات-عرصه-سینده و قانادلانماسینا یول آچمیشدیر.

شاعر داستانلارا قوشدوغو باشلانیش و قورتاریشلاردا حیات فلسفه-سینی، انسانین اؤزونو تاپدیغی گوندن «حقیقت آدلانان او گۆزل پری»یه چاتماق اوغروندا چیرپیتیلارینی دریندن منیمسه-بیر. هر شئی دن اول، او وارلیغی، انسان حیاتی، دورغون و سونوک صورت-ده یوخ، بلکه دائمی دگیشیلیمکده و انکشافدا گۆرور. بو دگیشیکلیک کورامال و باشلی-باشینا بیر حرکت اولمایب، بلکه ایشیق-لیق و سعادت آدلانان بیر هedefه دوغرو دور. بورادا انسانین ایشیقلارلا قارانیقلار آراسیندا قالدیغی، بیرینه طرفه یورودویو و او بیرسیندن قوروندوغو حیاتی-نین اساس مسئله-سی کیمی گۆتورولور. وارلیق و سعادت دوغوران ایشیق، یوخلوق و فلاکت توره دن قارانیق، حیات-دا بیر-بیرینه آردی-آراسی کسيلمه-ین ضدیتلر کیمی وروشور.

ایشیق-دان دوغور سا ایستی-لیک، ایستک
 ، قارانیق-دان دوغور سویوق، آلدانیش
 محبت آختاران انسانلیق دئمک،
 اونا باش اندیرمیش، بونوقارغیمیش
 . قاراقیش دونیانی برباد ائدردی،
 دالینجا یاز اولوب، یای اولماسایدی
 ، قارانیق-دا انسان آلدن گئدردی،
 گونش اولماسایدی، آی اولماسایدی.

بو اوجو-بو جاعی گۆرونمز و وروشما-دا انسان بیر واسطه کیمی یوخ، بلکه وارلیغین بیرسیرداشی کیمی، حقیقتین اؤزو کیمی، «دویار کؤنلو-گۆرر گۆزو» کیمی شرکت ائدیر.

دئمک انسان، بو دنیانین طبیعتی-نین سیرداشیدیر،
 حقیقتین گۆره-ر گۆزو دویار کؤنلو، یولداشیدیر
 حقین، حقیقتین باغچاسی هرواخ انسانلا گول آچیر، انسانلا سؤنور
 ان بویوک حقیقت انساندیر آنجاق انسانسیز حقیقت اولسا، کور اولور

لکن، بو یولون چوخ-دا یاخین اولدوغونا، چوخ-دا آسان باشا چاتدیغینا اینانماق اولمور. انسان بو وروشما-دا چوخلو اوچورملارا، آراسی کسيلمز طوفانلارا اوغراشیر. او بیر چوخ وخت آلدانیر، آزدیریلیر، ایتگین دوشور، سارسیلیر، «باشی داشدان-داشا دگیر»، «سعادت جیرانی اؤنوندن قاچیر»، «سیلدیریم یوللاردا سرگردان قالیر-چالیلار، تیکانلار

آياغين بيجير... لکن بو سارسيديجی حادثه لرهنچ بیری اونو ایشیق لیغا، حیاتا، محبته دوغرو یورومکده آیاقدان سالمیر. او، اؤز ایده آلینا چاتماغی چتین گۆردوکده اونلاری افسانه لرده جانلانديرير و بئله لیکله ده ایستک و آرزولارینی ترنم ائدير. بوانسان و خلق ذکاسی نین پارلاق گوزگوسو اولان بو حماسه لرده ترنم ائدير:

افسانه انسانلیق سین-سین آختاران

،ایده آل دونیانین تبسمی دیر.

حیاتدا تجسم تاپیب، تاپمایان

،ائل ایستکلری نین ترنمی دیر.

شاعر منظومه لری نین هر سطرینده و هر صحیفه سینده اؤز آنا یوردونو سئوهن، اؤز دوغما خلقینه اینام بسله یین، اؤز شانلی تاریخینه گووه نین بیر هنرمند کیمی گۆرونمکده دیر.

عصیرلرده ن عصیرلره،

،توپوردویون یالامایان،

حق یولوندان اوز چئویرمز،

دالیسینی دوشمان گۆرمز.

قوچ ایگیدلر

یووا سالمیش

× × ×

جئیران قاچار اوولاقلارین،

بابالارین تورپاغیلان...

بو تورپاقدا، بو دیاردا

آلسیزلری تالامایان

دیللرینه یالان گلمز

ظولمکارا بویون اگمز

دیشی آسلان

قافلان کیمی

بو داغلارین، یایلاقلارین

تورپاقلاری قاریشیق دیر

بو دفترده یئرله شن داستانلارین شعره سالینماسیندا ایشه آپاریلان سؤز صنعتی، آهنگ او یغونلوغو و موسیقی چالاریغی بیو طرفدن و خلق وارلیغی ایله اولان صمیمی باغلیلیق دیگر طرفدن، شاعری هر شئیده ن اؤنجه بیر خلق نغمه کاری، بیر ائل اوزانی و بیر حق عاشیقی سیماسیندا جلوه لندیریر. شاعرین یئرلی یئرینده عاشیق حقینده یاراتدیغی بو کیمی بدیعی تصویرلر:

گزیر پردهلرده افسونکار الی.

هرکسین جانلانیر عشقی،؟؟؟

کۆنوله آردینجا قول قاناد آچیر

خسته کۆنولردن درد غم قاچیر.

ائشیدن اورکده قالماز اختیار،

ائشیدن زامانلار توکوم بیز دورار.

عاشیق چمچه سین، اینگیلده ده رک،

تئلر تیره دیکجه، تیره بیر اوره ک،

نغمه لر طرلان تک قاناداندیقجا،

هاوالار گۆیلره هاوالاندیقجا،

بیلیم نه سر دیر، عاشیق سسین،

آن کیچیک یاشیمدان عاشیق نغمه سین

هله ده بیلیمیره، بو سس، بو نغمه
 هانسی دونیالاردان باش آلیب گلیر.
 نسیم یئللری تک دگنده قلبه
 بدنیم دینجه لر، روحوم یوکسه لیر.
 اؤزومده بیلیمیره، هاراد، هاچان
 روحوم بو عالمنن آشنالیق قاتمیش،
 آنجاق بیلیرم کی، اوزاق زاماندان
 کؤنلومه دوغما دیر، قلبیمه تانیش...

دده قورقود بویالاری نین بیرینجی جلدی، یعنی «سازیمین سؤزو» او واختلار نشر ائدیلدیگی وسونرالار مثنی ده ن باسیلدیگی و حتی ترکیه و باکی دا چاپ اولوب یاییلدیگی حالدا، اونون داها گوجلوحیصه سی اولان ایکینجی جلدی، یعنی «دده مین کتابی» هله ده ایشیق اوزو گؤرمه میشدیر. شاعر ایکینجی جلدده ده دده قورقود بویالاریندان آلتیسینی نظمه چکمکله اونلارین باشلانیش وقورتاریشیندا و خصوصیه اثرین سونونا آرتیردیگی قورتاریش و قورتاریشدا اؤز سؤز باجاریغینی داها دا یتتگین صورتده گؤستریمیشدیر. نمونه اولاراق ایکینجی جلدین باشلانیشیندان بیر پارچا:

«عاشیق حسین» هرواخ، هاچان/سازین چالیب اوخودوقجان: بالا نرگیز/قول بوینوما دولانرگیزدوداقلارین خام شکر دیر،/دیلین باتیب بالا نرگیز.

xxx

شاختا، بوران، آجلیق، هرمان،/سولدوردوغو "نرگیز" لرین بوتالاری غنچه له نر،/اوره گینده امید دولار،/گونش پارلار، نور آله نر.

xxx

اوشاق ایکن، کؤرپه ایکن،/من بو پوزغون، ساری، سولغون، نرگیز لرین بیر سینین،/قوجاغیندا بوی آتمیشام. بونغمه لر، زمزمه لر احساسیمین تایاسیدیر، شعریمین ده مایاسیدیر...

خاطریمه گلرگلمز الهامیمی بیلربیلیمز، ائللریمین یاراتدیگی یارادانی یاد ائدیلمز، هئچ بیر شاعر، هئچ صنعتکار، نظیره سین یازا بیلیمز قوشمالاردان آلمیشام من. کؤنول سازین، زورنالارین، دهلرین گور سسیندن، عاشیق لارین، اوزانلارین کؤنول آچان نغمه سیندن اؤیره نیبن چالمیشام من.

xxx

1953نجی ایلهده باش وئرن کودتادان سونرا عؤمرونون اساس حیصه سینین تهراندا یاشاماغا مجبورقالان سهند، یالنیز خلقیمیزین ابدی حماسه سی سایلان دده قورقود داستانلاریندان شعر هئیکلی یاراتماغا کفایتلنمه میش بلکه او بو ایللری اؤز یارادیجیلیغی نین ان ثمره لی ایللرینه چئویرمیشدیر. بو آغیر ایللرده او بیر طرفدن بیرملی شاعر کیمی دیلینی

دانانلارا، ملی ستاریخی وارلیغینا خور باخانلارآمانسیز آتش آچدیغی حالدا، اوبیری طرفدن بیر انسانلیق و حقیقت جارچیسى کیمی دونیادا، ویتنامدان توتמוש اسپانیایا و کوبایا قدر خلق لرین آزادلیق و قورتولوش اوغروندا مبارزه لرینی القیشلامیش و بو آزادلیق و قورتولوشو قانا چکنلره نفرت یاغديرمیشدیر. او حتی وقتی له چوخ حورمت بسلیگی شورالار بیرلیگینده اولان یارامازلیقلار و چاتیشمازلیقلارا توخونماقدان چکینمه میشدیر.

شاعر، «بیر مزار بویوندا یئر سوراغیندا» شعرینده ملی وارلیغینی هدهله ینلرله قارشى قارشىیادوروب آل به یاخا اولدوغونو بئله تصویر ائدیر:

... او خودوم، دیر چلدیم، آیاغاقالخدیم،
شیمشک اولوب چاخدیم، ولگانا دؤندوم،
بولود تک کیشنه دیم، سئل اولوب آخدیم،
کؤکسو داغ دالغالی عمانادؤندوم

وارلیغیمی دانان قلبه زنلرله،
یامان یاخالاشدیم، یامان ووروشدوم
. یالان پالانلارین تاپشیردیم یئل،
حاقسیزلیغا قارشى یامان ووروشدوم.
اورهک سؤزلریمی، حاق سؤزلریمی،
قایا کیمی دوشمان کؤکسونه ووردوم
. غصبکارا جو مرد بابالار کیمی،
گاه قان قوسدوروبان، گاه قان اوتدوردوم.

ایمدن زینهارا، زارا گلنلر
کؤپک کوشگورتدولر، ایت بورا خدیلار،
حاق سؤزومه جاواب وئر نیمه نلر،
قددره قوللانیب، قمه تاخدیلار.

گوجوم گوجلرینه چاتانما دیقدا،
هر طرفدن منی دؤوره له دیلر.
سونگونو بؤیرومه سانجیب آدیما،
وطنسیز دئدیلر، نه لر دئدیلر.

ینه داغلار کیمی دوردوم، دایاندیم،
 نه چکیندیم، نه ده سؤزومو چاشدیم
 .محکمه لرینی اگلنجه ساندیم،
 دنیز کیمی جوشدوم، کوکره دیم، داشدیم،

آیاغی کونده لی، قوللاری باغلی،
 سسیمی اوجالتدیم، آچدیم دیلیمی،
 اوره گی غبارلی، سینه سی داغلی،
 دئدیم، هر دردیمی، هر نیسکیلیمی...

چوخ یاخشی بیلیر سیز فیریلداقچیلار،
 من نه وطنسیزم، نه ده گؤبه لک.
 دوغما دیاریم وار، بؤیوک ائلیم وار،
 منیمدیر هم کئچمیش، هم ده گله جک..

بیر ایکنجی اؤرنک کیمی، سهند «قارداشیم علی آقا گورچایلییا مکتوب» شعرینده شمالی آذربایجانین آلولو شاعری
 گورچایلی نین اوتهلکه لی ایللرده یازدیغی «فیللرده آغلا بیر» شعری ایله بئله سس-سسسه وئریر:

اوج ساعاتدیر گنجه یاریدان کئچیب
 ،آیمده قلمیم، قارشیمدا دفتر.
 مکتوبوم بیتمه دن یاتمایا جاغام،
 گؤزلریم تۆکولوب چیخسادا اگر،

بوگونلر گؤزلریم آغرییا گلیب
 ،اوخویا بیلیمیرم، یازا بیلیمیرم.
 قارانلیغا عادت ائندن بری، قاماشیر،
 ایشیغا باخا بیلیمیرم.

بوگون «اینجه صنعت» آیمه چاتدی،
 یولداشیمدان اوخوماسین دیله دیم
 .«فیللرده آغلا بیر» ادلی شعروار،

سەئدى، گۆر چايلى دان، ساوخو، سۇيلەدەيم

اوخودو شعريوى قارداشيم، منە،
اوخودوقجا دئەيم: گۆزوو قوربان.
قوى دوروم دولانيم، دۇنوم باشووا
،شعروو، اۆزوو، سۆزوو قوربان.

اوخودو شعريوى من قولاق آسدەيم،
بوکولدوم، آچىلدەيم، نە حالاقالديەيم.
آغلار گۆرن كيمي شاهين گۆزووى،
اوجالاسان قارداش، من كى اوجالديەيم.
سنى آغلار گۆردوم، كونلوم سئويندى.
قارداشين دا آغلار گۆرن سئوينر؟
بلى آغلاماق وار گولمكدن ئىي دىر
بومعانى آنجاق آز آدم بىلر.

بوآرادا سەئدىن مىلى حقسىزلىك حقىندە يازدىغى آن گوجلوشعەرلىرىندن بىر «طالەيمە سن باخ» شعرى دىر. سەئدى بو شعردە مىلى وارليغىندان و آنا دىلىندە دانىشماقدان محروم ائدىلمىش بىر انسانى بئله تصوير ائدىر:

طالەيمە سن باخ!
دوشونجەلرەيم ياساق.
دويغولارەيم ياساق.
كئچمىشمدن سۆز آچماغىم ياساق.
گلە جگىمدن دانىشماغىم ياساق.
آتابابامىن آدىن چكەمە گىم ياساق.
آنامدان آد آپارماغىم ياساق.
بابا ديارەيم ايسە،
پىتراق، پىتراق،
بىليرسن؟
آنادان دوغولاندا بئله،
اۆزوم بىلمىيە، بىلمىيە،
دانىشماغىم دا ياساق ايمىش، ياساق!

بئله لیکله سهند 1960-70 نجی ایللرده جنوبی آذربایجان مبارز شعرینده اؤزونه لایق یئر آچیر. اوایللرده پروفیسور رستم علی یفین ایرانا گئدیب گلمه سی و اونون حیدربابا درنگی ایله امکداشلیق یایماسی سهندین شعرلری نین شمالی آذربایجان دا سسلنمه سینه شرایط یارادیر. سهند دیوانی نین گۆزه گلیم حیصه سینی سهندین اوتایا شاعر و ادیبلره یازدیغی منظوم مکتوبلار تشکیل ائدیر. او بیرینجی، ایکینجی و اوچونجو ارماغان شعرلرینی رستم کؤرپوسوایله اوتایا گۆنده ریر و اورادان یئرلی سیئرینده منظوم جوابلار آلیر. سویداشلیق و قارداشلیغین دوغما و پارلاق گۆزگولری اولان بو منظوم مکتوبلاردا چاغلایان آرزولار، ایستکلر، نیسکیلر، حسرتلر و هجرانلارلا برابر دویمایا و دوشونمگه لایق بیر چوخ دویغولار و دوشونجه لر یئرلشمیشدیر.

بو منظوم مکتوبلار سیراسیندا سهند بیر منظوم مکتوب دا همیشه حؤرمهت بسله دیگی، اوستادساندیغی شهریارا یازیر، یا اؤزو دئمشکن شهریار قاپیسینی دؤیور. شهریار سهندین مکتوبونا معروف «سهند» ی ایله جواب وئیر. بو ایکی مکتوب ایکی شاعری بیر-بیرینه یاخینلاشدیرماقدان علاوه، اونلاردا روح یوکسکلیگی یارادیر. سهند یارادیجی لیغیندا عرفانا داها گئیش یئر آچیر، شهریارین کلاسیک ارثیمیزه گونمه سی و اونو نیمسه سی بیر داها آرتیر. شهریار سون تهران سفرینده مندن کلاسیک لری میزین دیوانلارینی آله ائدیپ اونا گۆندرملگی خواهش ائدیر.

سهند لسان الغیب حافظین دیوانی ایله داها چوخ انسیت تاپیر و حتی حافظین بیرنجه غزلینی تضمین ائدیر. بوتضمین لردن بیرین باشلیغیندا او «تقدیم به اوستاد محمد حسین شهریار» سؤزلرینی یازمیشدیر. سهندین فارسی شعریندن و عرفانی باخیشلاریندان بیر نمونه اولاراق بوتضمین یین اول و سونندان نجه بیت گتیریره م:

چو در نهایت انجام یک سرآغازم، چرا بوهم و گمان و قیاس خود نازم.
به پای آبله از لامکان همی آیم ز بعد آن همه ره همچنان در آغازم...
تا می رسد؛

ولی بگاہ تعرض من آن نیم حافظ که پیش خصم، سنان و سپر بیندازم.
اگر چه بادل پرسوز سرد و خاموشم همان سهند سرافراز زندگی سازم.

سهندین ملی-مبارز شعریمیزده یاراتدیغی اسلوب و سؤز قورولوشو جنوبی آذربایجان معاصر شعرینده درین ایز بوراخیمیش و بیر چوخ شاعرلره اولگو و اؤرنک اولموشدور. نمونه اولاراق «سؤنمزین» «عیسانین سون شامی» اثرینده سسله نن آشاغیداکی مصراعلار:

«چراغ اولسا، قارانقولوق، اؤز، اؤزونه قویوب قاچار.

یول-یولاجاق، انیش-یوققوش، ایشیقلا نار.

یول ایسترسه یاخین اولسون، اوزاق اولسون»

و ھابئله مراغالى «باريشمازين» «نغمه داغى و استعمار» اثرينده ھونكورن يو يانقىلار:

«باليق كيمي سو ايچينده، ايلده بيريول سو دادمايان، سوسوزوندان يانان ائللر.
قاپ-باجاسين، قيش اوزونو، دومان دوين، بوران دوين،
بوش كنديه، گوزون تيكن گونو، گوندن يامان ائللر.
ھامى لارين لامپاسيندا، اورگى نين قيزيل قانى، قيزيرقانماز
يانان ائللر، دىلى باغلى قالان ائللر.»

بو نمونلر سھند اسلوبون آن گوجلو شاعرلر يميز طرفيندن منيمسەنديگنى گۇسترمكده ديرلر.
شاعر، ايكنىجى ارمغان شعرينده كيمليگىنى تانيتدیرماق اوچون بو سۇزلرلە سسینی اۇز دوغماخلىقى نین گور سسینه
قاتیر:

من دئميرم، اوستون نژادانام من، دئميرم، ائللريم ائللردن باشدير،
منيم مسلک يimde، منيم يولومدا، ملت لرھاميسى دوستدور، قارداشدير.
چاقماق ايسته ميرم من ھىچ ملتي نه ديلين، نه يوردون، نه ده امگين
تحقير ائتمه ميرم ھدەلە ميرم كئچميشين، ايندى سين، يا گلە جگين.
من آييرماييرام، آيرى سالميرام، قارداشى قارداشدان، آروادى آردن،
آنانى بالادان، آتى ديرناقدان اورەگى اورکدن، قانادى پردن.
پوزماق ايسته ميرم من بيرليکلىرى انسانلىق بيرليگى ايده آليم دير.
قارداشلىق، يولداشلىق، ابدى باريش دونيادا آن بۇيوک آرزولار يمدير.
آنچاق، بيرسۇزوم وار، من دە انسانام ديليم وار، خلقيم وار، يوردىووام وار.
يئيردن چيخماميشام گۇبەلک كيمي آدامام، حقيم وار، ائليم اوبام وار.
قول يارانماميشام، ياراناندا من ھىچ كسە اولمارام، نه قول، نه اسير.
قورتولوش عصر يدير، انسانا بو عصر اسير اولانلاردا بوخوون كسير.

و اوچونجو ارمغاندا رستم علييفلە گۇروشمة سيني و دردينى كدريني اونونلا بۇلوشمة سيني بئله تصوير ائدير:

داغوى گۇرمە ييم رستم، قاراداشيم، دارگونده غريبه دادیما دوردون.
دوغما وطنمده، دوغما ائليمده، منى غريب گۇروب حالیمی سوردون.
بيرعۇمور درديم گيزلى ساخلاديم، اولدانديم، آلووم اوزومو ياخدى
اودوما سو سپن اولمادى بيرجه، گوزلريمين ياشى ايچيمه آخدى

حکیمسیز، قایغیسیز، داوا ودرمانسیز سیمله دی، سومویه ایشله دی یارام.
 اوزومه باغلانندی بوتون قاپیلار، اوزومدن آل اوزدوم کسیلدی چارام.
 چوخلار باشیم اوسته گلدی، سوروشدو، لکن احوالیمی سوران اولمادی
 دردیمی، یانغیمی سوران چوخ اولدو آنجاق، یانیخمادی، گوزو دولمادی
 نه بیلیم «لازمی ملاحظه لر»، یالنیز قورخوتمادی سنی قارداشیم.
 ائلیمین آمگی حلالین اولسون، باخدیم غیرتووه او جالدی باشیم...
 اورکله دینله دون قارداش غمینی، اورکدن باغلاندون غمه، کدره.
 باغیردون، هؤیکوردون، آبدالا دؤندون جارچکدون، چو و سالدون بوتون ائلره.
 سنله قانادلانندی شعریم، الهامیم، آخدی خیالیمین قاینار چشمه سی.
 سنونله سسلندی بوغولموش سسیم، یاییلدی قلبیمین آهی، ناله سی.
 ائلر خبر تاپدی حالیمدان منیم بیرداها دردیمنیز دیلره دوشدو.
 قلمر، زخمه لر جولانا گلدی، نغمه لره دوشدو، تئلره دوشدو.
 اوره ک ناله لریم، اورک شعرلریم، تیترتدی اونلار جا شاعر اوره گین،
 قارالمیش اودوموز کؤزردی یئنه قیزدیردی خالقیمین آرزو چؤلگین

و بختیار و هابزاده «سهنده مکتوب» شعرینده سهنده جواب اولاراق بئله یازیر:

سهند، سؤزلر و نندن اودلار توکولدو او خودوق شعرینی گؤز یاشلاریلا.
 آتامالین کیمی یارییا بؤلدو قارداش، عینی دردی قارداشلاریلا.
 او آجی فریادلار، شیرین نفسلر منیم ده کؤنلومون آهی، ناله سی
 قارداشیم، تبریزدن گلن بو سسلر، باکی نین سسی دیر، باکی نین سسی!
 دئییرسن، یارییا بؤلوننلرین دردینی دویادا بیر بیلیمه یین یوخ،
 بیزده بؤلونموشوک، آنجاق بودردی او جا کورسولردن بیر سؤیله یین یوخ...
 بیخیلار گئریدن ایتله ینلر، تکانی یاراداق اوزموز گرک،
 ینه ده اولارین «همان خاک» اگر، بیز اؤز ایچیمزدن ایتله نمه سک!
 خیردا تپه لری سئلر او یاندا، اسر بو حمله یه داغلاردا زاغ زاغ،
 بیز اؤز دردیمنیزه آغلامایاندا، بیزیم یئریمیزه کیم آغلا یا جاق؟
 گناهکار توتما یاق بوردا هئچ کیمی دریلیب آیریلدیق بیز غنچا، غنچا،
 آنادا سود وئرمز جگر پاره سی ناله لر قوپاریب آغلامایینجا...
 چوخ واخت اوزوموزی بینمه دیک بیز، دئدیک فلانکسه گرک او خشیاق،

ياندی اۋز باغيميز، فكر چشمه ميز، اۋزگه باغلاريني سوواردىق آنجاق.
سالدىق اۋزوموزو اۋزوموز گۈزدن كول ايله اوينادىق، آل چكىب كۈزدن،
كۈلگه لر نور آلدى شفق يميزدن، گونش بيزيم اولدو، سحر اۋزگه نين.
هله تانمايير، دويمايير بيزى، اۋز شهريم منيم، اۋز كنديم منيم،
كىمسەدن او مامايق طالعيميزى، اۋزوموزدن اوماق، سهنديم، منيم!...

(مقاله نين سونو)